

Гречаний Д. М., ОНЮА

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТИМЧАСОВОГО ВВЕЗЕННЯ (ВИВЕЗЕННЯ) ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

В данной статье рассмотрена специфика применения таможенного режима временного ввоза (вывоза) к отдельным видам транспортных средств. Анализируются соответствующие нормы национального и международного законодательства.

The present article provides the analyses of the specialties of the customs regime of temporary admission with respect to the different types of transport means. The proper provisions of national and international legislation are also analyzed.

Значна частина випадків застосування митного режиму тимчасового ввезення (вивезення) припадає на переміщення через митні кордони транспортних засобів. Дане питання є виключно актуальним з точки зору міжнародного транспортування пасажирів та вантажів, забезпечення роботи транспортних підприємств, переміщення громадян тощо.

Деякі аспекти правового регулювання тимчасового ввезення (вивезення) транспортних засобів розглядалося в роботах таких фахівців, в галузі митного права, як Додін Є. В., Ківалов С. В., Козирін О. М., Кормич Б. А., Приймаченко Д. В., Федотов О. П. тощо. Але, такий аналіз стосувався в першу чергу процедурних питань застосування відповідного митного режиму.

В рамках же даної статті ми спробуємо, поряд із змістом митних процедур, простежити і специфіку правил, що складають відповідний митний режим в залежності від типу транспортного засобу та мети його тимчасового переміщення.

Аналіз митного законодавства дозволяє визначити особливості вживання терміну “транспортні засоби”. Так, ст. 206 Митного Кодексу України (МК) [1] містить перелік товарів, щодо яких може надаватися дозвіл на тимчасове ввезення (вивезення) з умовним повним звільненням від оподаткування. До цього переліку включені “транспортні засоби, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України”.

Водночас, ст. 1 МК визначає товари як будь-яке рухоме майно (у тому числі валютні цінності, культурні цінності), електрична, теплова та інші види енергії, а також транспортні засоби, за винятком

транспортних засобів, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України; а транспортні засоби – будь-які засоби авіаційного, водного, залізничного, автомобільного транспорту, що використовується виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України.

Таким чином, в залежності від мети переміщення транспортні засоби можуть розглядатися з точки зору митного законодавства як товар, так і як транспортний засіб.

Згідно зі ст. 119 МК *транспортні засоби, що використовуються для переміщення товарів та пасажирів через митний кордон України*, можуть тимчасово ввозитися на митну територію України без справляння податків і зборів та без застосування заходів нетарифного регулювання. Такі транспортні засоби підлягають вивезенню без внесення в їх конструкцію будь-яких змін (без урахування природного зношення, витрати пально-мастильних матеріалів та необхідного ремонту). Тимчасове ввезення транспортних засобів на територію України допускається за умови, що такі транспортні засоби не використовуватимуться для внутрішніх перевезень на митній території України.

Особливості митного оформлення тимчасового ввезення (вивезення) суден закордонного плавання, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України, передбачені Інструкцією про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними, затвердженої наказом Державної митної служби України № 678 від 17 вересня 2004 р. [2]

З урахуванням мети тимчасового ввезення (вивезення) судна та інших обставин строк, зазначений у Зобов'язанні, може бути продовжений митним органом, якому було надане це Зобов'язання, або митним органом, у зоні діяльності якого перебуває це судно, на підставі обґрунтованої заяви капітана судна або судновласника про продовження строку тимчасового ввезення (вивезення) судна. При цьому строк тимчасового вивезення судна закордонного плавання продовжується митним органом, якому було надане Зобов'язання, без пред'явлення митному органу цього судна.

Якщо внаслідок дії надзвичайних обставин або невідворотних подій судно неможливо пред'явити митному органу, то разом із заявою капітан судна чи судновласник повинен подати митному органу, яким було оформлено Зобов'язання, документи, що засвідчують причини неможливості пред'явлення судна, видані відповідними

державними органами та легалізовані консульською установою України в країні, де сталася подія під час перебування судна.

Порядок митного контролю та митного оформлення повітряних суден, які виконують міжнародні рейси з метою перевезення пасажирів та вантажів, визначений Інструкцією про організацію митного контролю та митного оформлення повітряних суден перевізників і товарів, що переміщуються цими суднами, затвердженою наказом Державної митної служби України № 240 від 6 квітня 2004 р. [3]. Відповідно до цієї Інструкції для такого митного оформлення ВМД не подається. Відомості про таке повітряне судно зазначаються в генеральній декларації. Командир повітряного судна або інший уповноважений представник авіаперевізника подає посадовій особі митного органу для здійснення митного контролю підписану командиром повітряного судна генеральну декларацію, каргоманіфест, авіаційні вантажні накладні, товаросупровідні документи. При потребі посадовій особі митного органу додатково подаються: список пасажирів та інші документи, передбачені законодавством України з питань митної справи й потрібні для здійснення митного контролю та митного оформлення. При тимчасовому ввезенні (вивезенні) повітряного судна митному органу подаються зобов'язання командира судна про зворотне вивезення за межі митної території України (увезення на митну територію України) повітряного судна (далі – Зобов'язання) за формою, що додається до Інструкції. Один примірник оформленого Зобов'язання залишається у справах митного органу на контролі, а другий передається командирі повітряного судна для подання митному органу при зворотному вивезенні (увезенні) повітряного судна.

З урахуванням мети тимчасового ввезення (вивезення) повітряного судна та інших обставин строк, зазначений у Зобов'язанні, може бути продовжений митним органом, якому було надане це Зобов'язання, чи митним органом, у зоні діяльності якого перебуває це повітряне судно, на підставі обґрунтованої заяви командира повітряного судна або перевізника (експлуатанта) про продовження строку тимчасового ввезення (вивезення) повітряного судна. При цьому строк тимчасового вивезення повітряного судна продовжується митним органом, якому було надане Зобов'язання, без пред'явлення митному органу цього повітряного судна. Якщо внаслідок дії надзвичайних обставин або невідворотних подій повітряного судна, яким здійснювалося міжнародне перевезення, неможливо пред'явити митному органу, то разом із заявою командир

повітряного судна або перевізник (експлуатант) повинен подати митному органу, якому було надано Зобов'язання, документи, що засвідчують причини неможливості пред'явлення повітряного судна, видані відповідними державними органами та легалізовані консульською установою України в країні, де сталася подія під час перебування (польоту) повітряного судна.

Якщо Зобов'язання не надавалося, але по закінченні одного року з дати тимчасового ввезення (вивезення) повітряного судна інформація про його зворотне вивезення (ввезення) відсутня, то митний орган негайно вживає заходів для з'ясування причин і обставин відсутності інформації про зворотне вивезення (увезення) цього повітряного судна, установлення його місцезнаходження, а також вивчає питання щодо наявності факту порушень митних правил.

Тимчасовому ввезенню транспортних засобів у Стамбульській конвенції присвячений Додаток С. Під транспортними засобами в цьому Додатку розуміється будь-яке судно (у тому числі ліхтери, баржі та шаланди, навіть якщо вони перевозяться на борту судна, і судна на підводних крилах), апарати на повітряній подушці, літальні апарати, наземні транспортні засоби (у тому числі велосипеди з двигунами, причепа, напівпричепа і поєднання транспортних засобів), і рухомий склад залізничного транспорту; а також їхні звичайні запасні частини, додаткові пристосування та обладнання, які перевозяться на борту транспортних засобів (включаючи спеціальне обладнання, що використовується для завантаження, розвантаження, обробки та захисту вантажів). Конвенція дозволяє тимчасове ввезення транспортних засобів комерційного чи приватного використання, а також запасних частин та устаткування, які ввозяться для використання при ремонті раніше тимчасово ввезеного транспортного засобу. При цьому не звільняються від сплати ввізного мита та податків замінені та не вивезені частини та устаткування.

Під комерційним використанням в Конвенції розуміється платне перевезення осіб або промислове чи комерційне платне або безоплатне перевезення вантажів; приватне використання означає перевезення особою виключно для особистих потреб, за винятком будь-якого комерційного використання.

Відповідно до Конвенції транспортні засоби комерційного використання можуть бути тимчасово ввезені на передбачених Конвенцією пільгових умовах, якщо вони зареєстровані на території, яка не є територією тимчасового ввезення, на ім'я особи, яка зареєстрована або постійно проживає за межами території

тимчасового ввезення, і ввозяться та використовуються особами, які здійснюють свою діяльність з такої території. Тому, наприклад, митне оформлення транспортного засобу, що зареєстрований в органах реєстрації іноземних держав та ввозиться на митну територію України юридичними особами-резидентами України, здійснюється не на пільгових умовах, як при тимчасовому ввезенні, а в загальному порядку відповідно до умов зовнішньоекономічного договору (контракту), при цьому режим вибирається декларантом згідно з положеннями Митного кодексу України [4].

Згідно з умовами Конвенції, тимчасово ввезені для комерційного користування транспортні засоби можуть використовуватись третіми особами, які мають належний дозвіл користувача права на тимчасове ввезення і які здійснюють свою діяльність на користь останнього, навіть якщо вони зареєстровані або постійно проживають на території тимчасового ввезення. Подальше вивезення транспортних засобів комерційного використання відбувається відразу ж після закінчення транспортних операцій, для яких вони були ввезені.

Окремою категорією виступає *тимчасове ввезення транспортних засобів громадянами*. Детально порядок тимчасового ввезення транспортних засобів громадянами визначений Законом України «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України». Відповідно до ст. 11 Закону тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) на митну територію України громадянами-резидентами дозволяється терміном до одного року після сплати ввізного мита та інших податків (зборів), передбачених законодавством при ввезенні автомобілів. Цей термін може бути продовжено Державною митною службою України або уповноваженими Державною митною службою України митними органами з урахуванням гуманітарної, наукової, господарської та інших видів діяльності громадян, які ввезли такі транспортні засоби. Тимчасове ввезення транспортних засобів дозволяється громадянам-нерезидентам для власних потреб терміном до одного року. Цей термін може бути продовжено Державною митною службою України або уповноваженими Державною митною службою України митними органами з урахуванням гуманітарної, наукової, господарської та інших видів діяльності громадян, які ввезли такі транспортні засоби.

Транспортні засоби за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 УКТ ЗЕД, тимчасово ввезені під письмове зобов'язання про зворотне вивезення, не можуть бути передані у володіння або користування іншим особам. Такі транспортні засоби можуть бути оформлені для постійного користування після сплати відповідних податків та зборів, передбачених законодавством при ввезенні транспортних засобів для вільного використання. Тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 УКТ ЗЕД дозволяється за наявності документа, що підтверджує їх реєстрацію за межами України. У разі невиконання цієї умови зазначені транспортні засоби підлягають митному оформленню для постійного користування.

В зв'язку з неодноразовим виявленням фактів користування громадянами-резидентами транспортними засобами, тимчасово ввезеними громадянами-нерезидентами, Держмитслужба у листі № 10-22/0806-ЕП від 28.02.2005 р. наголосила, що відповідно до ст. 11 Закону «Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України» тимчасово ввезені громадянами-нерезидентами транспортні засоби не можуть бути передані у володіння або користування іншим особам. Тому у випадку виявлення факту користування громадянином-резидентом транспортним засобом, тимчасово ввезеним громадянином-нерезидентом, розгляду підлягає питання про наявність в діях останнього складу порушення митних правил, передбаченого ст. 336 МК України [5].

Транспортні засоби за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 УКТ ЗЕД, тимчасово ввезені громадянами-нерезидентами на митну територію України для власного користування на термін, що перевищує два місяці, підлягають реєстрації в органах Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України.

Зазначені норми не поширюються на транспортні засоби за кодами 87.01, 87.02, 87.03, 87.04, 87.05 УКТЗЕД, що належать співробітникам дипломатичних представництв України та іноземних держав, міжнародних, міжурядових організацій і представництв іноземних держав при них, які не є резидентами України.

Тимчасове ввезення інших транспортних засобів здійснюється відповідно до статті 10 вищезазваного Закону, тобто такі транспортні засоби підлягають оформленню як товари, що тимчасово ввозяться громадянами.

Згідно зі Стамбульською конвенцією [6] (Додаток С) правом на тимчасове ввезення відповідно до статті 2 цієї Конвенції користуються транспортні засоби приватного використання, зареєстровані на території, яка не є територією тимчасового ввезення, на ім'я особи, яка зареєстрована або постійно проживає за межами території тимчасового ввезення, і ввозяться та використовуються особами, які постійно проживають на такій території. Під приватним використанням слід розуміти перевезення особою виключно для особистих потреб, за винятком будь-якого комерційного використання. Конвенція надає значно ширші права бенефіціарові митного режиму тимчасового ввезення щодо транспортних засобів, ніж національне законодавство України. Зокрема відповідно до ст. 6 Додатку С до Конвенції згода на тимчасове ввезення транспортних засобів надається без вимагання митного документа або гарантії. Статтею 7 цього ж Додатку передбачено, що транспортні засоби приватного використання можуть використовуватись третіми особами, які мають належний дозвіл користувача права на тимчасове ввезення. Кожна Договірна Сторона може дозволити таке використання особою, яка постійно проживає на її території, зокрема якщо вона використовує його від імені і згідно з інструкціями користувача права на тимчасове ввезення.

Нарешті ще одна особливість передбачена національним митним законодавством щодо *тимчасового ввезення (вивезення) морських і річкових суден, інших плавучих засобів та повітряних суден, які ввозяться з метою ремонту, а також устаткування та матеріалів, призначених нерезидентами для будівництва та ремонту морських і річкових суден, інших плавучих засобів та повітряних суден*. Відповідною нормою ст. 206 МК була доповнена в лютому 2004 р [7].

Внесення зазначених змін було викликано неможливістю тимчасового ввезення іноземних суден та повітряних суден з метою проведення ремонту на митній території України без сплати ввізного мита та податків. Але видається, що зазначену проблему слід вирішувати не підміною понять та шляхом розширеного тлумачення законодавства не уповноваженими на те державними органами, а внесенням змін до податкового законодавства, про що піде мова в наступному підрозділі. Тут доцільно лише сказати, що абзаци 10 та 11 ст. 206 МК взагалі слід виключити, оскільки ввезення транспортних засобів та устаткування для ремонту не може здійснюватись на умовах тимчасового ввезення, бо передбачає зміну якісного стану цих транспортних засобів та предметів.

Ремонт є операцією з переробки, відповідно на умовах митного режиму переробки і повинні ввозитись транспортні засоби для їхнього ремонту. На сьогодні ж судова практика визнає можливість тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування морських та повітряних транспортних засобів для проведення ремонтів на території України [8].

Таким чином можна зробити висновок, що митне законодавство України встановлює конкретні правила, що складають зміст митного режиму тимчасового ввезення (вивезення) в залежності від типу транспортного засобу та мети його використання на митній території України. Окремо слід відзначити розширення міжнародних стандартів в сфері застосування даного режиму в тому, що стосується ввезення морських, річкових та повітряних суден для ремонту, що може розглядатися як свого роду юридична фікція.

Література:

1. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
2. Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними: Наказ Держмитслужби України № 678 від 17 вересня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 41. – Ст. 2731.
3. Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення повітряних суден перевізників і товарів, що переміщуються цими суднами: Наказ Держмитслужби України № 240 від 6 квітня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 17. – Ст. 1227.
4. Стосовно митного оформлення транспортних засобів: Лист Держмитслужби України № 11/6-9/824-ЕП від 26 січня 2008 р. // Митна газета – 2008. – № 3.
5. Про окремі питання кваліфікації порушень митних правил при переміщенні громадянами транспортних засобів: Лист Державної митної служби України № 10-22/0806-ЕП від 28.02.2005 р. // Митна газета. – 2005. – № 5.
6. Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 36. – Ст. 2445.
7. Про внесення змін до статті 206 Митного кодексу України: Закон України від 17.02.2004 № 1495-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 19. – Ст. 276.
8. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 25.10.2006 р. у справі № 1-582/05 // <http://www.ligazakon.ua>